

DANSK SKOVFORENINGS TIDSSKRIFT

INDHOLD

	Side
Nekrolog:	
Skovrider JØRGEN ABELL	215
Afhandlinger, artikler m.m.:	
HOLTEN, N. E.: Der var engang et skovdistrikt	221
JOHANSEN, VAGN: Erfaringer med bevarelse af hedearaler på Ulborg statsskovdistrikt	253
Dansk Skovforenings ekstraordinære generalforsamling 14. sept. 1970	266

**Dansk Skovforenings
Tidsskrift**

udkommer årlig med
4 hæfter.

Eftertryk af tidsskriftets
artikler uden redaktio-
nens samtykke er ikke
tilladt.

REDAKTIONSUDVALG:

Kammerherre, *Chr. Sehested Juul*, Ravnholt, 5862 Herrested
(formand).

Professor, *Niels K. Hermansen*, Skovbrugsafdelingen, Roligheds-
vej 23, 1958 København V.

Statsskovrider, *Vagn Johansen*, Ulborggård, 6990 Ulfborg.

Statsskovrider, *Preben Møller*, Direktoratet for Statsskovbruget,
Strandvejen 863, 2930 Klampenborg.

Skovrider, *Aa. Marcus Pedersen*, Vester Voldgade 86³, 1552
København V.

REDAKTØR: (ansvarsh.)

P. Hauberg.

DANSK SKOVFORENINGS SEKRETARIAT

OG TIDSSKRIFTETS REDAKTION:

Vester Voldgade 86³, 1552 Kbh. V., (01) 122166*, Postgiro
1964.

Tryk: Nielsen og Lydiche (M. Simmelkiær), København V.

SKOVRIDER JØRGEN ABELL

15/10 1899 - 30/6 1970

Den 30. juni døde skovrider Abell – kun et år efter han var fratrukket som skovrider for Hvidkilde skovdistrikt.

En af dansk skovbrugs mest livfulde og dybest engagerede udøvere, bogens ridder, naturelskeren, kunstneren, mennesket Abell, er ikke mere.

Abells valg af distriktsophold i forbindelse med uddannelsen fik på mange måder afgørende indflydelse på hans tilværelse. 1. distriktsår tilbragte han på Hvidkilde hos skovrider V. Christiansen, hvis svigersøn og efterfølger han blev, og hvis skovdyrkningsprincipper han i ret høj grad blev præget af. 2. distriktsår på Frijsenborg hos skovrider H. H. Biilmann anså Abell selv for noget af det værdifuldeste i uddannelsestiden, og han var en stor beundrer af Biilmann, omend han var og forblev uenig med ham i udhugnings-spørgsmål.

Efter at have bestået skovbrugseksamen i 1923 var Abell i tre år assistent ved landbohøjskolens plantefysiologiske laboratorium hos professor Weis og arbejdede her en stor del af tiden med Dansk Skovforenings gødningsforsøg.

I 1926 blev han assistent hos sin svigerfar, skovrider V.

Christiansen på Hvidkilde og dennes efterfølger i 1935. Fra 1931 var han tillige bestyrer af godsets savværk.

Hans formelle data vedrørende tillidshverv udenfor distriktet er:

1936 statens tilsynsførende med de private skove i Svendborg amt, fra 1941 tillige tilsynsførende med de private skove i Odense amt.

1943 censor ved skovbrugsundervisningens forprøve.

1946 medlem af statens forstlige forsøgskommission.

1948 censor ved skovbrugseksamens 3. del i de teknologiske fag.

1949 medlem af træindustriens forskningsudvalg og senere af dets afløser, trærådet under ATV.

Da Abell blev 70 år i 1969, tog han sin afsked som skovrider og frasagde sig samtidig alle tillidshvervene.

Hvidkilde skovdistrikt blev Abells livsopgave og helt overvældende faglige interessefelt. Næst familien stod intet ham nærmere end de skove, hvis udvikling han fulgte gennem 50 år. Få har elsket deres skov højere og kendt den bedre end han. Alt hvad han så i andre skove, og det var meget, blev altid vurderet dels i relation til forholdene på stedet, dels i relation til Hvidkilde. Hans behov for at lære om skov var umætteligt.

Abells skovideal var den masserige, højt produktive og frem for alt stabile skov. Han ønskede sikre kulturer med et rimeligt stort plantetal for at sikre tidlig slutning, god oprensning og et stort udvalg, men var langt mere omkostningsbevidst i sine kulturanlæg, end man måske kunne få indtryk af, når han deltog i diskussioner om kulturudgifter. Tyndingshugsten på Hvidkilde var stærkt præget af den fynske retning, som Abell til det sidste var overbevist om gav den bedste kvalitet og de mest stabile bevoksninger. Det er vist ikke meget overdrevet at sige, at stormfaldsfaren var i hans tanker hver dag, han færdedes i skoven. Under skovbrugsafdelingens planlægningsøvelser på Hvidkilde i 1948 diskuteredes træartsvalg og hugstfølge længe og indgående. Abell sagde da omtrent som følger: »Jeg kan desværre ikke

være uenig i, at granen isoleret betragtet er bøgen økonomisk overlegen, men jeg har set disse skove efter stormen i 1934, og jeg vil gøre alt, hvad jeg formår, for ikke at opleve en gentagelse. Derfor må jeg alliere mig med bøgen«.

Abell kom til at forestå store kulturarbejder på Hvidkilde, dels ved foryngelse af gammel skov, dels ved tilplantning af agerjord. Enhver disposition vedrørende træartsvalg og foryngelse var omhyggeligt gennemtænkt i relation til den samlede hugstfølge, og konturerne af hans idealskov tegnede sig stadig klarere.

Naturkræfterne, som få har kunnet skildre mere magtfuldt end han, skulle dog blive ham for mægtige. Endog bøgen, som han havde ofret så megen forstlig kunnen på, og som han med sikkert overblik havde placeret på de mest truede frontafsnit, blev mejet ned af stormen i 1967, kort før han skulle aflevere sit livsværk.

Da blev Abell en gammel mand. Hans hidtil urokkede optimisme og entusiasme blev knækket med hans skov.

Så meget mere imponerende var det at opleve hans sidste forstlige indsats: oprydningen på slagmarken. Med sikker sans for det væsentlige bjærgede han træet fra den værdifuldeste ende og fuldførte opgaven med langt mindre tab, end man havde turdet håbe på. Trods det lammende slag følte han sig til det sidste forpligtet overfor sin lemlæstede skov.

Abells syn på skovbruget var stærkt præget af, at han også var savværksmand. Efter hans forslag blev Hvidkildes lille, primitive savværk udvidet og moderniseret, og Abell blev dets bestyrer. Han redegjorde for sine ideer med distrikts-savværket i et foredrag i forstkandidatforeningen (DST 1932) og fremhævede især nødvendigheden af en produktudvikling, først og fremmest gennem fremstilling af vellagret tømmer og understregede, at om ingen anden ville tage denne opgave op, var skovbruget selv tvunget dertil. Abell interesserede sig meget for savværket, som blev et værdifuldt aktiv for distriktet, også derved, at han i sin skovdyrking altid så på det enkelte træ med både forstmandens og savværksmandens øjne. Et andet positivt resultat af kombi-

nationen distrikt-savværk var, at Abell blev en af dem, som slog bro mellem skovbrug og træindustri.

Som statens tilsynsførende med de private skove på Fyn fik Abell et enestående kendskab til landsdelens skovforhold til gavn for såvel skovejerne som det fynske landskab. Han blev forkæmper for bevarelsen af den fynske kratskov (DST 1943) og bogen, som: » – hører hjemme i de blødt hvælvede morænelandskaber« (Naturfredningsforen. årsskr. 1946/47), men samtidig understregede han, at landskabelig skønhed er et fælleseje, hvorfor skov- og træartstvang må bekostes af samfundet.

Abell deltog ivrigt i forstlige sammenkomster og diskussioner. Hans stærkt engagerede og ofte impulsive indlæg fremførtes med humorfyldt elegance. I kampens hede kunne han komme ud i uønskede positioner, som i den til tider ret heftige diskussion om kulturudgifterne, men det var typisk for ham, at han kunne slutte diskussionen med: » – , at man ved drøftelser af denne art ofte får sig manøvreret ind i en mere ensidig stillingtagen end den brogede og mangfoldige virkelighed betinger. Professor Møller maner til økonomi ved besparelser, bl.a. i form af selvforyngelser, og, guderne må vide hvorfor, har jeg vovet mig i lag med at mane til kunstig kultur i veksel drift. De fleste maner slet ikke, men gør, som det passer i deres specielle forhold«.

Abells vægtigste bidrag til den forstlige litteratur er en række artikler om skovene på Hvidkilde, hvis forhold belyses gennem iagttagelser, målinger og regnskabsresultater. Det betydeligste arbejde er: Lokale douglasovervejelser (DST 1954), der må betegnes som et værdifuldt bidrag til vor viden om denne træarts dyrkningsforhold. Den på Hvidkilde praktiserede tyndingshugst søges vurderet økonomisk i: Et privat skovdistrikt 1926-41 (DST 1942), og en udførlig redegørelse for tyndingshugstens tekniske udformning og filosofien bag den er publiceret i den af professor S. O. Heiberg redigerede bog: Thinning, problems and practices in Denmark (Syracuse 1954).

I et foredrag om en skovriders nytårsbetragtninger (DST

1951) og en artikel i Norsk Skogbruk (1955) leverede Abell beviser på sine fremragende evner til i causerisk form at servere mangan bitter, men af humor oversukret stikpille til skovbruget, f.eks. hans diagnostisering af overvættes træartsglæde som katalogiose.

På den forstlige undervisnings område kom Abell gennem sine censorhverv til at yde en højt skattet indsats. Han var den ideelle censor. Dels omfattede han eksimanderne med sympati og var sikker i sin vurdering af deres præstationer, dels øvede han indflydelse på undervisningens indhold og eksamensformen gennem en positiv kritik, d.v.s. en kritik ledsaget af forslag til forbedringer. Billedet af Abell som censor er dog ikke fuldstændigt uden at nævne hans bidrag til de mange diskussioner og det festlige samvær efter dagens dont.

I den forstlige forsøgskommission og i trærådet fik Abell betydelig indflydelse, fordi han ikke alene kendte praktikerens problemer, men også var i stand til at formulere problemstillingerne. Han var begge steder en ivrig fortaler for de praksisnære opgaver. Ikke fordi han anså de mere grundforskningsprægede opgaver for nytteløse, men fordi han kendte det store behov for svar på dagligdagens mere enkle spørgsmål.

Abells interesser var vidtspændende. Selv om skovbruget indtog den helt dominerende plads, fik han også tid til at dyrke andre felter. Hans kendskab til litteratur var stort. Etnografi og rejse- og naturskildringer optog ham meget. Sammenfattende kan man vist sige, at studiet af det levende og da fremfor alt mennesket var hans hobby.

Abells digteriske evner blev sjældent udnyttede. Selv havde han ikke større behov derfor. Han kunne få afløb for sin skabertrang i skoven. I digterbranchen følte han selvfølgelig også et mindreværd i forhold til broderen Kjeld Abell, men han lod sig dog to gange overtale til at træde offentligt frem som digter, med kantater ved henholdsvis Nordisk Skovunions kongres i Danmark i 1950 og landbohøjskolens 100-års fest i 1958.

Et par brudstykker fra disse kantater fortæller bedre end andres ord noget om dette rige menneskes verden:

Øksens hug flænger skov,
Svedjens flamme
sluger det tætfødte skovdyb.

— — —

Savklinger kløver,
stålkæber knuser
drevet af remmens sug.

— — —

Skoven,
Skoven, der fødes,
ældes og ødes,
frem ruller timernes hær.

— — —

Dråben falder fra grenen,
en skønhed er tabt og forbi,
i faldet den spejler en verden,
den verden vi lever i.

(VII Nordiske Skovkongres 1950).

Fjeldene fødte et land af granit
kværnet af isbræens kæbe
kastet med vold på et lagen af kridt
kysset af bølgernes læbe.

— — —

Undrer du dig over alt det, som mennesker gør?
undrer du dig over alt det, som mennesker tør?
undrer du dig over barnets hånd
som altid vil ta
hånden som vokser og hærdes og griber
som alting vil ha
sårer og læger
tøjler og hæger
måler og vejer
giver og ejer.

(Landbohøjskolens 100-års jubilæum 1958 (DST 1958)).

P. Moltesen.

DER VAR ENGANG ET SKOVDISTRIKT

En beretning om to stormfaldskatastrofer i 1967

Af skovrider N. E. HOLTEN

Indledningsvis vil jeg gerne rette en henstilling til de eventuelle læsere, der selv har været stormfaldsramt, nemlig at undlade at læse denne beretning. For dem indeholder artiklen intet nyt, det er kun at rive op i sår, der måske er ved at heles. For de skovbrugere, der ikke har haft stormfald, vil en gennemlæsning være unødvendig, da den beretter om problemer, der for dem ikke er aktuelle.

Når jeg alligevel vover at gribe pennen, ja i grunden føler, at jeg har en pligt hertil, er det, fordi jeg mener, det kan være af historisk værdi at få belyst de tanker og overvejelser, man har på et skovdistrikt, når man er kastet ud i den helt store katastrofe. Stormfaldet er nu ved at være historie, men inden dens mostæppe vokser hen over det, synes jeg, at den aktuelle markedssituation, afsætningen m.m. må belyses og nedfældes, inden det glemmes. Eftertiden kunne dadle os, såfremt en sådan redegørelse ikke fremkom. Arbejdspræstationer og den anvendte teknik er kun taget med i stærkt begrænset omfang, da det ved fremtidige storme er forældet.

Hvis en sådan beretning skal skrives, er jeg formentlig den, der er nærmest til at fremkomme med den, da Gisselfelds og Holmegaards absolutte stormfald, såvidt jeg ved, er det største her i landet.

Februar-stormen 1967

Den 23. februar 1967 havde jeg været til et møde i København og mærkede, at blæsten tog slemt i vognen ned ad hovedvej 2. Da jeg nåede Haslev, havde den antaget karakter af storm, og i aftenens løb blev vi klar over, at

dette måtte ende med, hvad man dengang kaldte en katastrofe for skoven. Gisselfeld havde i den sidste menneskealder været ramt af to alvorlige storme, nemlig i 1934 og i 1956, hvor der hver gang faldt ca. 10.000 m³, og disse storme var stadig samtaleemne på distriktet. De ældre folk kunne berette om en slem storm i 1902, hvor et bestemt parti af en af skovene var væltet, men denne frygtelige beretning var næsten dækket af historiens udglattende slør.

Den 24. februar og de følgende dage blev vi klar over, at denne storm havde været værre end nogen tidligere. Ved besigtigelser af skaderne, anslog vi, at der var faldet 1-2000 m³ bøg og løseligt 12-14.000 m³ gran.

Vi var, som naturligt var, tynget af denne katastrofe og var chokeret over, at der i vintertiden kunne falde så meget bøg, dette havde man aldrig oplevet her.

Løvtræskovningen var på det tidspunkt næsten overstået, og leverancerne dermed ved at være opfyldt. En del væltede overstandere skulle dog meget gerne opskoves af hensyn til kulturerne, og dette skulle udfylde den resterende del af bøgeleverancerne. Det var tanken herefter at stoppe bøgeskovningen, dels fordi de fleste penge lå i en lang række ypperlige granbevoksninger, og disse derfor burde reddes først, dels fordi bøgemarkedet lå tungt, og en overmætning af dette, kunne få prismæssige konsekvenser.

Vi satte derfor hele mandskabsstyrken ind på opgørelse af stormfaldet, besluttede af stryge hele kulturprogrammet og at udsætte alle øvrige arbejder, udhugning af unge og mellemaldrende bevoksninger, vej-, grøfte- og bygningsarbejder m.m. principielt til stormfaldet var opgjort engang i løbet af efteråret 1967.

Dette program skulle kunne klares med vores normale arbejdsstyrke og udslæbningskapacitet og holde, forudsat markedet kunne sluge disse store kvantiteter nåletræ, men salgssituationen for nåletræ var gunstig, og der blev ret hurtigt solgt betydelige mængder gran, så foreløbig ville vi i al fald »klemme på«, alt det vi kunne.

Foråret og sommeren igennem skovede vi således på livet løs, og da vi den 1. august nåede sidste regnskab inden årsafslutningen, var der af stormfaldet på Gisselfeld opskovet 12.300 m³ nåletræ og 700 m³ bøg. Ialt nåede vi i 1966/67 en hugst på 28.600 m³ mod de foregående års ca. 18.000 m³.

Vi foretog nu en bedømmelse af, hvad der endnu henlå, idet hver enkelt afdeling blev gennemgået. Vi kom her til, at der i begyndelsen af august endnu lå 6.200 m³ nåletræ og 1.300 m³ bøg. Totalfaldet havde da været 2.000 m³ bøg og 18.500 m³ gran, ialt 20.500 m³, og vi havde altså vurderet faldet i nåletræ for lavt.

I august måned syntes vi stadig, vi ikke havde tid til plantning, det var sikrere at redde træet så hurtigt som muligt og håbe på, vi kunne nå 2 års store kulturprogram i foråret 1968. Hvad vi eventuelt ikke nåede, kunne vel ligge til august 1968 eller foråret 1969.

Vi fortsatte følgelig med opskovningen. Noget af tømmere blev dog henlagt i et sprinklerlager på centralsavværket. Dette nyoprettede savværk havde påbegyndt prøveskæring i januar 1967 og skulle igangkøre i maj. Det var da en nærliggende tanke at samle det overskud af tømmer, skovene trods gode salgsmuligheder dog havde, på dette værk fremfor at etablere mindre anlæg på distrikterne. Det, man fra skovenes side naturligt frygtede, var en prissænkning på grund af det store udbud, og ved et samlet lager kunne andelshaverne komme af med deres tømmer, små som store partier og derved lette trykket på de øvrige værker. Nogle enkelte overskudspartier fra skove med mindre fald, men hvor man vil af med træet selv om prisen sænkes, kan i en sådan spændt situation få markedet og dermed prisen til at skride.

Dette sprinklerlager blev da etableret på centralsavværket for at søge at undgå prisfald og for at billiggøre lagringsomkostningerne, idet træet skulle opskæres på savværket. Transportomkostningerne blev herved reduceret.

Desværre blev dette lagers skæbne, at det kun indbragte skovejerne en endda yderst beskedne pris, men de tanker, der på etableringstidspunktet lå bag, var logiske.

Herudover oplagredes ca. 200 m³ master i en af skovsøerne, »Lange Dam«. De blev kørt til søen i maj-juni 1967 og blev lagret som enkeltstok, altså i ikke bundtet stand. Disse master blev taget op igen i efterårsmånederne samme år og var friske og gode. Enkelte af masterne, ca. 1½ %, sank, men da der var ædelgran i partiet, er det nærliggende at formode, at det er disse, der er gået til bunds.

I august 1967 forsøgte vi at sælge et parti master fra et

Fig. 1: Mange levnede enkelttræer og smågrupper må opskoves efter stormfaldsopgørelsen. (Fot.: C. Lotzbeck).

ikke opgjort fladefald, men træerne var da så tørre på oversiden, at køberen ikke turde aftage dem.

I eftersommeren lagde jeg budget for kommende års arbejde, og det eneste helt sikre var, at skovningen skulle reduceres betydeligt. Vore nåletrækunder havde kunnet sluge det forøgede udbud uden prissænkning – efter at noget af træet var oplagret og for en stor del takket være statsskovenes hugststop. Dette bevirkede afsætningsmuligheder ud over vor faste kundekreds til ikke stormfaldsramte egne, idet vi dog her måtte betale fragtførøgelsen for de pågældende værker.

Bøgemarkedet var ugunstigt, dels på grund af det store udbud, dels var afsætningen af firkanter på englandsmarkedet træg. Der var ved at komme vanskeligheder i Dansk Skovindustri i Næstved, og forbruget af sveller og stavtræ var dalende.

Nåletrækunderne var ligeledes overmætte. Savværkerne havde tømmer til lange tider, vore købere af kasetræ havde lovet at aftage det vi havde, men var rigeligt forsynet indtil videre, og på papirfabrikken i i Næstved var der etableret et stødpudelager af barked træ.

Nu gjaldt det om at holde igen, nu ville vi prøve at efterleve det gode, gamle købmandsprincip at sælge til en fordelagtig pris, når markedet var godt og holde igen, når det var slapt, og det var mildest talt slapt i eftersommeren 1967.

Endvidere var vi bagud med mange arbejder i skoven, så folkene kunne let beskæftiges. Vi ville skove ung gran i stage-lægtedimensionerne, der var lette at afsætte, gennemhugge unge bevoksninger til Junckers savværk, og hvis der ikke kom penge nok supplere med gammel eg og ask, som var det eneste stordimensionerede træ, der var godt afsætteligt. Året 1967/68 skulle blive et roligt år, hvor vi slikkede sårene, komme å jour med vores arbejde, og hvor vi ventede på, at markedet skulle blive bedre.

Sådanne var vores tanker september 1967. Det skulle

komme til at gå helt, helt anderledes! Men dette var de yderst dystre markedsforhold her på stedet op til den historiske dato den 17. oktober 1967.

De tanker, vi gjorde os om stormfaldets konsekvenser og de erfaringer, vi høstede af det, var både få og små.

Vi havde lidt et slemt tab, en risiko, man må indstille sig på at kunne få, når man dyrker nåletræ, særlig når man holder en høj omdrift. En høj omdrift giver som bekendt et stort netto, men spillet er ikke uden risiko, men det vidste vi i forvejen, og alt i alt havde vi stadig store værdier og kunne leve udmærket videre – troede vi da. Nogen konvertering fra gran til det mindre risikable løvtræ kom ikke på tale, tværtimod mente jeg, og mener stadig, at en nåletræprocent på 33 på en fortrinlig granlokalitet som denne, er for lav.

At der faldt 2.000 m³ bøg, var ærgerligt, men det er vel den risiko, livet tildeler os, og procentisk var det dog betydningsløst.

Af skovdyrkningsmæssige erfaringer, fik vi ingen udover en smuk bekræftelse på, hvad vi vidste i forvejen. I flere mellemaldrende granbevoksninger var vi ved at hugge, og stormen havde her taget som efter en lineal, hvortil der var hugget. Det ikke huggede var kun lidt eller slet ikke berørt, den udhuggede del næsten raseret. Det farligste tidspunkt er lige efter en udhugning.

Endvidere bekræftede februarstormen den heller ikke ukendte ting, at overstandere af rødgran er særdeles sårbare, samt at rødgran er den af Gisselfelds nåletræarter, der står dårligst. Næsten hele nåletræfaldet var af denne træart. En del gamle bevoksninger af ædelgran led ingen skade, ligesom overstandere af denne træart og af douglas overlevede stormen.

En sammenligning af stormfaldets størrelse på stærkt og svagt huggede distrikter, som man undertiden hører, uden at tage hensyn til vedmassens størrelse, aldersklassefordeling, forskelligheder i jordbund, exposition m.m., synes jeg

ikke er relevant. Relationen imellem hugststyrke og stormfaldsrisiko, mener jeg, at man kun kan få ved sammenlignende hugstforsøg, hvoraf der findes en del.

Om februarstormens fordeling til aldersklasser henvises til opgørelsen under oktoberfaldet.

Oktober-stormen 1967

Den 17. oktober 1967 havde jeg besøg af en god ven og kollega, som sammen med to forststuderende gerne ville se Gisselfelds bevoksninger af gammel gran. Det var første gang, de så dem, og sidste gang jeg gjorde det. Hen under aften blæste det op, og jeg blev noget ængstelig. Nu havde vi lige haft februarstormen og var ved at være færdig med den, så kunne vi godt fortjene fred i nogle år. Om aftenen var vi klar over, at det fik vi ikke.

Orkanen kom i bølger, der tromlede gennem skoven og gennem marv og ben, og 40-50 gange hørte vi denne frygtelige knagen efterfulgt af et brag, når et stort løvtræ vælter. Vi var flere gange ude på gårdspladsen, og en eddikesur lugt fra nogle nærstående, meget gamle bøge, der var knækkede og væltede, slog os i møde. – En gruppe ældre thuja i haven bøjede sig næsten til jorden og lod sig beskue i månellyset. De står dog stadig derude.

Det hele varede kun omkring 3 timer fra kl. 19 til 22, herefter tog stormen af, og ved midnat var der kun en ret svag blæst.

Næste dag gik jeg ud i skoven – køre kunne der ikke være tale om, da de fleste veje var blokeret. Det hele virkede så uvirkeligt. En mild, stille, smuk oktoberdag, men skoven var væk. Det smukke mørkegrønne og gullige efterårsløv sad endnu på den ødelagte skov. Man vidste ikke, om man skulle stortude eller »skratgrine«, og det varede flere uger, før jeg blev klar over, hvad der faktisk var sket.

I løbet af de næste par dage, skønnede vi meget løseligt faldet på Gisselfeld til det runde tal 100.000 m³, men denne gang måtte vi foretage en grundigere gennemgang af hver

afdeling for med planens hjælp at få så nøjagtige tal som muligt.

Efterhånden som man kunne trænge ud i krogene af skovene, blev man mere og mere rystet. Der var ingen trøst noget sted. Visse bevoksninger, som jeg havde fantaseret mig til måtte stå, var også spoleret, og det blev værre og værre, jo mere man så.

Den 28. november forelå opgørelsen med følgende choke-rende tal:

69.500 m ³ bøg
5.400 m ³ eg
55.500 m ³ nåletræ
<hr style="width: 100%; border: 0.5px solid black;"/>
130.400 m ³ ialt

Det vi i skoven først måtte kaste os over var at rydde offentlige veje og hovedfærdselsårene gennem skovene og desuden oprydning på markerne, idet mange udkantsbevoksninger var faldet ud over hegnene.

Desuden måtte vi se at skaffe arbejdskraft og udslæbningskraft, idet det var evident, at vi ikke denne gang kun-

Fig. 2: Der er blevet lyst – og udsigt. (Fot.: C. Lotzbeck).

ne klare os med den bestående kapacitet. Ved annoncering og ved energisk indsats fra skovfogedernes side lykkedes det at få en hel del folk, hvoraf de fleste blev i ret lang tid. Den normale stab er på knap 20 mand, og vi kom op på 45-50 som maximum samt 3 skovteknikere. Mange af de nye var egnens landmænd, som så en chance for at tjene ekstra i den for landbruget stille, og iøvrigt vanskelige, tid. Den almindelige depression – eller knap så stærke aktivitet i samfundet – der prægede tiden og det meste af 1968, hjalp os i så henseende.

Det var en nærliggende tanke at trække skovarbejdere fra ikke stormfaldsramte distrikter til os, men det var kun ganske få, vi havde af denne kategori, og grunden hertil var, at vi faktisk hurtigt fik en stab af flittige og dygtige lokale folk. Andre steder har man praktiseret denne flytning af skovarbejdere, men mig bekendt er det ikke blevet billigt.

Med hensyn til udslæbning stod det os klart, at kapaciteten måtte øges stærkt og i takt med tilgangen af arbejdskraft. Vi købte meget hurtigt 1 tree-farmer på Gisselfeld og 1 på Holmegård og indlejede desuden såvel traktorer som flere tree-farmere. I ca. 1½ år havde vi 3 indlejede tree-farmere.

Disse 5 tree-farmere gjorde et fortrinligt arbejde, og de kunne køre under særdeles vanskelige terræn- og klimaforhold, men de var hårde ved vejene.

Salgsarbejdet var de første måneder præget af stor travlhed og megen uvished. Køberinteressen var som før omtalt så svag, som den ikke havde været i mange år, og udbuddet så stort som aldrig nogensinde tidligere.

Der udfoldedes stor energi såvel fra savværkernes og skovforeningens som fra de mange stormfaldsramte distrikters side, med afsætning af træet både til hjemlige værker og til eksport, ligesom man søgte at komme til klarhed over opbevaringsmuligheder.

Finerfabrikken Vedex i Næstved gennemgik – og over-

levede – en krise, og kun stormfaldet bevirkede, at fabrikken efter en særlig leveringsordning kunne fortsætte driften. Denne ordning gik ud på, at aktionærerne kunne levere finerkævler mod en betaling på 25 kr. pr. m³ til dækning af skovnings- og transportomkostninger, medens man skulle have aktier for den resterende del af værdien. Fra bestyrelsens side blev udtalt, at man ikke ville anbefale at gå ind for denne ordning, men det var en mulighed for afsætning, såfremt man i denne for skovene helt fortvivlende situation ikke havde andre og bedre salgskanaler. Der blev fra skovejerne så stor tilslutning, at fabrikken kunne fortsætte. Ingen gik vist med til forslaget med større forventning eller glæde, men situationen var for mange skovejere ulykkelig. Vedex fortsatte driften og øgede salget af færdigvaren betydeligt, indtil den måtte træde i likviditation i december 1969.

Junckers savværk forøgede trods ringe salgsmulighed for færdigvaren opskæringen af parketstav, idet man fortrinsvis købte hos de stormfaldsramte. Endvidere tilbød savværket lønskæring af parketstav for distrikterne, således at finansiering hertil ydedes af leverandørerne, og betaling af finansieringsomkostningerne fandt sted i takt med fabrikens afsætning af stavene, idet disse måtte lægges på lager.

Endelig foreslog godsejer Juncker bygning af en ny stor cellulosefabrik, som skulle forbruge betydelige mængder af stormfaldet og forbedre afsætning af brændeeffekter i fremtiden. Denne fabrik skulle bygges på statslån i henhold til den senere omtalte lov, idet skovejerne kautionserede. Der var meget stor interesse for dette projekt, forhandlingerne med skovene blev hurtigt tilendebragt, og fabrikken blev bygget i løbet af meget kort tid.

P. Bork & Co. A/S, Orehoved tilbød oplagring af finerkævler i en grusgrav nær fabrikken, og flere distrikter deltog i dette udmærkede arrangement.

Samme fabrik tilbød skovene lønskæring af plankekævler. Der stiftedes et særligt selskab, I/S Skovenes lønskæring,

Fig. 3: Et besværligt og kostbart opskovningsarbejde forestår.
(Fot.: C. Lotzbeck).

hvis bestyrelse skulle stå for tilkørsel af træ og oparbejdning og salg af færdigvarer. En række distrikter fra Sydsjælland og Møen – Lolland-Falster gik med i dette selskab. Det økonomiske resultat af dette arrangement blev desværre yderst pauvert.

På Vallø blev der ved Tryggevælde å etableret et sprinklerlager, der blev benævnt Træ-Tryg. Til dette lager blev tilkørt 15.000 m³ plankekævler til opskæring på stiftets savværk og godt 13.000 m³ Junckerkævler. Dette lager var godt etableret og vel passet fra Vallø side, men desværre konstateredes til overraskelse for alle nogen misfarvning i de opskårne firkanter.

Af nåletræ kunne der afsættes en hel del til den i forvejen stopfodrede hjemlige træindustri, men råtræprisen var også faldet 30 %. Man kan undre sig over, at der i denne fortvivlede situation, hvor skovene var væltet, og savværkerne bugnede af lagre, stadig sejledes store mængder skåret tømmer over sundet til Sjælland. Skovforeningen prøvede at få denne tømmerimport standset, hvilket ville

have været en betydelig hjælp, men i handelsministeriet svarede man, at dette var ugørligt på grund af indgåede EFTA-aftaler.

Der førtes en lang, lang række meget vanskelige forhandlinger om export af såvel løvtræ som nåletræ. Disse forhandlinger var meget tidkrævende og de fleste af dem uden ret meget kød på, men alle muligheder måtte, som forholdene var, undersøges til bunds, og af og til lykkedes det dog at få en handel i stand, som var nogenlunde acceptabel.

Likviditetsnøden var stor. Vi kørte med meget store udgifter, og regulære, store salg, hvor pengene hurtigt kom ind var for sjældne. Skovforeningen førte forhandlinger med landbrugsministeriet om lån til stormfaldsramte skovejere, og fra ministeriets side var man positivt indstillet over for denne tanke. Inden forhandlingerne førtes til ende, kom der storpolitiske forviklinger, idet samarbejdet mellem socialdemokratiet og socialistisk folkeparti sprængtes, og statsminister Krag udskrev omkring 1. december valg til afholdelse den 23. januar 1968. Politikerne tænkte nu selvsagt mere på den forestående valgkamp end på de stadigt svindende godskasser. Man måtte nu se den kendsgerning i øjnene, at problemet ikke kunne klares foreløbig til skade både for den træindustri, der stadig ventede på lånemulighed til udvidelse til opskæring af det stormfældede træ og for skovejerne. Da ministeriet Baunsgård blev dannet den 2. februar havde det i begyndelsen andre og større problemer at tage stilling til. Først askeonsdag den 10. april 1968 kunne »Lov om garanti for lån og rentetilskud til skovejere i anledning af stormfaldet 1967« underskrives af kongen – på jagtuset i Trend iøvrigt.

Alle disse vanskelige og langstrakte forhandlinger med savværker, træindustrier og overvejelser om etablering af oplagrings- og beskyttelsesforanstaltninger varede mange måneder, og imedens måtte planerne lægges for, hvorledes løbet skulle køres.

Den eneste trøst var, at det var en efterårsstorm, således

at der dog var en hel skovningssæson foran, og som hovedprincip skulle gælde, at vi ville udnytte alle muligheder, således at risikoen blev spredt. Noget skulle oversomre med håb om et bedre marked næste år, noget skulle henlægges i vandlager, ligeledes baseret på håb om prisstigning, og noget skulle afsættes hurtigst muligt og bedst muligt for at skaffe nogle penge hjem, selv om prisen var meget lav. Endelig gik man herfra med til at levere til de træindustrier, hvori man havde penge i forvejen, og hvor der efter stormfaldet blev truffet specielle aftaler.

Det var betænkeligt at oversomre store mængder af både bøg og gran. Vi havde selv få, men ikke alt for gode erfaringer med det oversomrede bøgetræ efter februarstormen. Dette blev opskovet i august-oktober 1967, og flere af kævlerne var småsnuskede at se på, brunplettede i roden, lidt småsvampe hist og her og med noget barkslag, således at en kvalitetsnedsættelse ofte var nødvendig. Egentlig blåfarvning fandt vi kun i ret få tilfælde, men træerne havde stået på en tør bund. Kævlerne fra augustskovningen var de bedste, det blev noget værre senere hen, og fra andre egne berettes om blækfarvning i betydelige mængder fra februarfaldet.

På Tranekær havde man efter skovrider STAUN's oplysning op til 35 % tab ved oversomring af bøg på rod (Forstlig Budstikke nr. 2, 1968).

For granens vedkommende frygtede vi billefarene, især da man fra sagkyndig side havde pointeret, at risikoen for et betydeligt angreb i 1968 var til stede, fordi ynglemulighederne var gode fra foråret 1967 efter februarfaldet. I 1967 frygtede man ikke angrebet, men »derimod vil der ske en kraftig opformering, som kan gå til angreb i 1968« (B. BEJER-PETERSEN i Forstlig Budstikke 5. marts 1967).

I det oparbejdede nåletræ fra februarfaldet var der ikke biller af betydning, bortset fra et enkelt parti i Everdrup Lund, der blev opskovet september 1967, og hvor der var dybtgående boregange. Her var en decord nødvendig, men

situationen var nu en anden og risikoen efter ovenstående større.

Der var nu engang ingen anden udvej, meget store partier måtte oversomre med risiko for ødelæggelse af blækfarvning og andre lagringsskader af bøgen og billeangreb og udtørring af nåletræet. Det var umuligt at oparbejde 8 års hugst på een sæson, og navnlig var det umuligt at få det transporteret ud af skoven.

Det var ugørligt at foretage nogen beskyttelsesforanstaltning af nåletræet, for bøgens vedkommende kunne der være tale om 3 ting. Blåfarvning kunne undgås ved, at toppene blev afskåret, således at bladene fra udspringet foråret 1968 ikke kunne trække vandet op igennem stammen. Stammerne kunne kalkes for at forhindre barkslag, og endelig foreslog skovrider LASSEN, Vemmetofte (Forstlig Budstikke nr. 5, 1968), at man kunne komme kalk i stødhullerne. Erfaringerne fra efteråret 1967 havde vist, at det var på de fugtige og sure lavninger, blækfarvningen var værst, og der var en mulighed for, at man ved en neutralisering kunne mindske eller undgå denne skade.

En afskæring af grene og kalkning af stammerne forekom os et meget stort arbejde her, hvor faldet var så stort og med så meget fladefald. Der ville blive brugt megen kostbar tid hertil, og det havde kostet en hel del penge at kravle rundt i dette virvar. Vi opgav derfor dette, men kalkning af stødhuller på lave partier blev foretaget på de bedste bevoksninger. I så henseende er vi heldigt stillet, da bunden gennemgående er høj og let her på distriktet.

Vi agtede at starte skovningen med fladefaldene, som dårligst tålte oversomring, og de bedste bevoksninger af bøg og de ældste og smukkeste nåletræafdelinger. Til foråret 1968 ville vi sætte hele styrken på nåletræ, stadigt tagende fra den bedste ende og håbende på, at billerne ville lade os være i fred længst muligt. Til efteråret 1968 ville vi atter gå i gang med bøgskovningen, idet vi håbede på en tør eftersommer og så lidt blækfarvning som muligt. Hvad

Fig. 4: Mange gode finerkævlér er helt ødelagt.
(Fot.: C. Lotzbeck).

der lå af tømmer og planke-finerkævlér skulle gerne være opskovet til løvspring 1969, idet vi regnede med, at dette var sidste frist for disse emner. Hvad der lå herudover, måtte kun være kassetræ, spånpladetræ og cellulosetræ, alt af værdi skulle reddes inden da. Vi havde altså $1\frac{1}{2}$ år til dette arbejde, og måtte håbe vejrguderne ville stå os bi med kolde og fugtige forår og somre, et tørt efterår og 2 snefattige vintre.

Løbet kørte nu på højtryk med en arbejdsbyrde, der for distriktets skovfogeder var næsten overmenneskelig. Opmåling og sortering, tilsyn og koordinering af skovning/transport, aftale med vognmænd i det uendelige, udslæbning om søndagen, når traktorerne var bagud, skrivning af målelister og føring af regnskab til langt ud på aftenen eller natten, uge efter uge, måned efter måned. I den mest hektiske tid var der på en skovpart 22 motorsave og 18 traktorer.

Vinterens bøgeskovning blev lige akkurat nået, men heller ikke mere, selv om vi var begunstiget af heldige vejr-

forhold med sne i ikke synderlig generende mængder. Vi havde måske gabet over for meget, og det var lastbiltransporten med træet ud af skoven, der var nåleøjet, et problem, jeg nok ikke havde været tilstrækkelig opmærksom på ved planlægningen.

Da bøgeskovningen var slut for denne vinter, blev hele styrken sat på skovningen af gran. Priserne var stadig meget lave, men noget måtte sælges for at hjælpe på likviditeten, og eksporten var her god, da pengene kom ind med det samme.

Det var dog besluttet at lagre en hel del gran i 4 skovsøer, som til dette formål lå godt ved bilfast vej, og fra april til juni 1968 blev dette arbejde udført. En overgang var vi bagud med kørsel til søen, dels fordi vi i starten havde tekniske vanskeligheder med at kaste træet i søen, dels og særlig fordi lastbilkapaciteten stadig var for lille. Jeg havde troet, det havde lettet betydeligt, når de små 30.000 m³ bøg var kørt til Vallø sprinklerlager den 10. april, men vognmændene var under denne kørsel kommet stærkt bagud med kørsel til savværkerne, træindustrier og bundgarnspæle, ligesom der lå store mængder nåletræ, der skulle afskibes til export eller køres til banevogn fra alle stormfaldsramte distrikter på egnen.

Også her havde jeg forregnet mig, og tømmeret hobede sig nu op i skovene med risiko for at billerne hver dag kunne komme. Af hensyn til forureningsfaren turde vi ikke sprøjte til tømmer, der skulle i søerne. En sådan sprøjtning blev ellers udført både sommeren 1967 og 1968 på tømmer, der lå for længe i skoven inden afhentning til skib eller værk. Sprøjtningen blev udført af maskinstation med jeep og motorsprøjte og kostede ca. 1 kr. pr. m³. Den blev foretaget med DDT og lindan som anført i Forstlig Budstikke nr. 5, 1967.

Men vi var i denne forsommer heldige med vejret. Navnlig maj var kølig, og vi havde faktisk ikke billeangreb, der betød noget. Da sommervarmen kom, var tømmeret kørt til

søerne, men det havde været nogle enerverende uger at gennemleve.

Det største sølager var i Denderup sø, hvor der lå uafkortet tømmer, og hvor træet blev bundtet. Teknikken var den, at der byggedes en rampe ved søbredden lige op til den bilfaste vej. Når lastbilen kom, blev numrene noteret, og bundtet 3 steder beviklet med ståltråd af tråd nr 6 og påsat et plasticnummer, således at man ved salget skulle kunne finde frem til hvert bundts indhold. I begyndelsen blev læsset delt i 2 bundter hver på 7-8 m³, senere gik vi over til at bundte hele læsset sammen, men da med ståltråd 4 steder. Kæpstokkene, der vendte mod søsiden, blev nu fjernet, og vognen kørte frem til rampen og med det ene forhjul og det ene baghjul op på 2 klodser, således at vognen stod skråt og hældende ud mod søen. Idet bilen kom op på klodserne, bremsedes hårdt, og læsset kurede over rampen ned i vandet. Kun i ganske enkelte tilfælde, kurede bundtet ikke ned og måtte da løsnes med bilens kran.

Herefter flådedes bundterne på plads i søen, og de enkelte bundter blev indbyrdes forbundet med ståltråd.

Langt det meste af bundterne lå helt under vandet, måske omkring 1/5 over dette, og de sank yderligere noget i løbet af sommeren; i reglen var topenderne i vandet. Enkelte stykker lå dog helt oppe over vandoverfladen, og misfarvning af disse stykker måtte forudses.

Ved gennemgang af lageret – man kunne spadsere hen over det – sås en del slæbeskader på det træ, der kun havde topenden i vandet. Skovningen var for store partiers vedkommende foretaget i maj, hvor barken sad løst, og efter professor MOLTESEN's råd blev disse skader besmurt med Permaroof.

Omkostningerne ved etableringen af lageret, transport, bygning af rampe, tråd, besmøring med Permaroof m.m. beløb sig til ca. 10 kr. pr. m³.

Ved optagningen, der endnu ikke er tilendebragt, flådes bundterne hen til en lille havn, der er etableret ved søbred-

Fig. 5: Det bliver et besværligt terræn at arbejde i for fremtidens traktorer. (Fot.: C. Lotzbeck).

den ca. 10 m fra den bilfaste vej. Dette stykke blev befæstet, således at lastbilen kan køre hen til søbredden og med kranen nå tømmeret, der ligger i søen.

Optagningen koster ca. 1 kr. pr. m³, men da der kommer arbejdslønstigning, inden den er afsluttet, skal vi nok sige, at de totale lagringsomkostninger bliver 11-12 kr.

I to søer lagredes afkortet, småt tømmer, og dette blev lagret som enkeltstok. Det var her lettere at få træet i søen, idet man blot kørte hen til bredden på en lille befæstet holdeplads og med kranen kastede det ud, og bortflådning var ikke nødvendig.

Optagningen, der heller ikke her er afsluttet, sker på tilsvarende måde, idet tømmerstokkene bliver skubbet hen til den holdende bil, hvis man ikke er så heldig, at vinden har ført det herhen, og kranen kan da nå træet.

Denne lagringsmåde kostede i etablering kun meget lidt ud over transporten og var nem at administrere, men flådningen tilbage til bredden af dette småtømmer kan være tidkrævende. Denne lagringsmåde indebærer risiko for, at

tømmeret synker, særlig de tunge nåletræarter. Disse skovsøer er fladvandede og kan tømmes, og dette bliver muligvis nødvendigt, hvis der er gået en del til bunds. Vi må formentlig også her regne med totale lagringsudgifter på 11-12 kr. incl. transportudgiften, der til alle søerne androg 8 kr. pr. m³.

Da vi nåede frem til det tidlige efterår 1968, satte vi atter bøgeskovningen i gang. Sidste efterårs erfaring fra februar-faldet tydede på, at i august måned skulle træet ikke fejle noget videre, men senere kom skaderne, og hvis det blev fugtigt blåfarvningen. Vi var i så henseende usandsynlig heldige, idet efteråret blev meget tørt, og blækfarvning konstateredes ikke hverken på det efterårs- eller vinterskovede træ.

Denne skovningssæson leverede vi store partier planke- og finerkævler, der altså havde oversomret een gang med rod og top i ubehandlet stand, bortset fra kalkning af stød-huller på lavere partier.

Disse kævler var noget forskelligartede. En stor del var friske og gode, navnlig fra det spredte fald, hvor der havde været nogen skygge, men en høj procentdel, navnlig fra fladefaldene havde mere eller mindre lagringsskade i form af barkslag, røde og hvidlige svampe, brunplettethed og de gjorde et tørt indtryk, vel dels på grund af udtørring i løbet af sommeren og det meget tørre efterår, dels fordi træerne var væltet med løvet på. At det sidste har haft nogen betydning, tyder den omstændighed på, at mange kævler, der blev skovet i vinteren 1967/68, ikke var helt så friske som ved en normal skovning.

Vi var nu så langt fremme med opgørelsen af storm-faldet, at vi mente at kunne være nogenlunde færdige med plankekævler og tømmer til løvspring 1969. Vi turde da planlægge et anseligt kulturprogram, idet fladefaldene fra begge storme henlå utilplantede, da vi næsten ikke havde plantet i forårene 1967 og 1968, og det var ønskeligt at plante så meget som muligt, inden arealerne blev for græsbund-

ne. Vi havde endvidere store partier af planter, navnlig 2/3 og 2/4 rødgran, som skulle ud nu, og vi regnede disse planter for velegnede til at sætte ud på stormfaldsarealerne, da vi ikke agtede at fjerne toppe eller kvas. En del af dem var faktisk for store, men hvis de ville gro, kunne de klare sig bedre mod ukrudtet, idet renholdelse var kompliceret og kostbart under sådanne forhold og derfor måtte indskrænkes mest muligt.

Vi nåede i realiteten kulturprogrammet på 93 ha og næsten alle planterne groede. Nogle få procent gik dog ud i den ekstrem tørre eftersommer.

Skovningsprogrammet holdt næsten. Vi kunne nu tælle det resterende småtdimensionerede tømmer og ringere plankekævler i hundreder m³. De sidste bøgekævler blev opskovet i efteråret 1969 efter 2 oversomringsperioder. Om blåfarvning var der stadig ikke tale, eftersommeren og efteråret 1969 var helt unormalt tørt, men de øvrige lagringskader var blevet værre. En stor del kunne dog finde afsætning som plankekævler, men efter en forsigtig sortering.

Det tømmer, der blev opskovet efter maj 1969, var lagringskadedet, der var temmelig meget tørt træ, nogen rødstribethed og nogle barkbiller. Det blev solgt til export, idet det ikke kunne afsættes til hjemlige værker, skønt markedssituationen nu var betydelig lysere, og i løbet af sommeren opnåedes atter de vejledende tømmerpriser, men for friskskovet træ.

Kasstræmarkedet, der havde været meget mørk og prisen tilsvarende lav, tegnede sig nu betydelig lysere både på det hjemlige og på exportmarkedet, og vi havde stadig store mængder småt gran og mosegran liggende.

Sommeren 1969 og sæsonen 1969/70 skulle gå med oprydning af småt nåletræ og tusindvis af m³ bøgekemitræ, som endnu henlå, idet principielt kun planke- og finerkævler var taget med i de to forløbne sæsoner. Foråret 1969 henlå endnu ca. 1½ års års hugst af disse effekter samt det tidligere omtalte tømmer og plankekævler. Desuden påreg-

nede vi at gennemhugge yngre og mellemaldrende bevoksninger med Junckertræ samt nogle af de værste rande og spredtstående træer af gran og bøg. De af stormen levnedede og blottede rande af gran kom til at lide slemt under den helt extreme eftersommer 1969.

Afsætning af alle former for nåletræ såvel som for løvtræ forløber nu godt og har gjort det siden sommer/efterår 1969, og prisstigningen har været særdeles kærkommen. Opgørelsen og afhentningen af kemitræet blev derimod en del forsinket, idet Junckers savværks cellulosefabrik, der blev bygget på rekordtid, har forskellige tekniske startvanskeligheder. Endvidere sinkede den meget langvarige vinter, der begyndte med snefald allerede den 27. november 1969 os en del. Medens dette skrives midt i vinterens hjerte, kan det endnu ikke siges, hvornår sneen forsvinder eller hvornår det sidste stormfaldstræ bliver opgjort, men jeg håber det er sket på 3-årsdagen den 17. oktober 1970.

Hvor meget skaderne beløb sig til ved oversomring med rod og top, er det ikke helt let at vurdere, men jeg synes, jeg må prøve at gøre det, da det ved fremtidige stormfald er dette tab sammenlignet med lagringsomkostningerne, der er afgørende for dispositionerne.

Bøgeplankekævler blev af de firkantskærende savværker i 1968/69 købt med en prisreduktion på 15 % for ikke synlige skader, fremkommet efter en oversomring. En del kævler blev herudover sat en klasse ned på grund af synlige skader, og det drejede sig her især fra b til c, hvor prisspændet er små 30 %. Hvor stor en del af disse prisreduktioner, der eventuelt skyldes markedstryk, er det umuligt at udrede. Alt i alt vil jeg vurdere lagringsskaderne til ca. 20 % for bøg ved oversomring en gang med rod og top her hos os, hvor der ikke var blåfarvning.

Ved oversomring to gange, nedsættes en del af kævlerne til kemitræ, en del sættes ned i klasse, men de kævler, der har ligget gunstigt, var friske og gode. Ved en gunstig beliggenhed forstås, at kævlerne har ligget så lyst, at de har kun-

net springe ud, men i så megen skygge, at barkslag kunne undgås. Lagringsskaderne var her omkring 60 % af værdien.

For granens vedkommende bevirker lagringsskaderne nedsættelse fra tømmer til kasetræ, hvor prisreduktionen, afhængig af dimensionen, andrager omkring 60 % af nettoværdien. Efter mange diskussioner med skovfogederne er vi kommet frem til, at vi har haft lagringsskader efter en sommer på 10 % og efter to somre på 50 % af værdien.

En rekapitulation af lagringsskaderne efter oversomringer ser således ud:

bøg,	efter 1 sommer:	20 %
»	» 2 somre:	60 %
nåletræ	» 1 sommer:	10 %
»	» 2 somre:	50 %

Om rytmen i opgørelsen af stormfaldet på Gisselfeld og dets fordeling til aldersklasser følgende:

Periodevis opskovning.

Periode	Bøg m ³	Eg m ³	A. Løvtræ m ³	Nål m ³	Ialt m ³
23/2-31/7 1967	700	-	-	12.300	13.000
1/8 67-31/7 1968 .	19.400	1.800	600	34.600	56.400
1/8 68-31/7 1969 .	23.900	2.500	400	24.600	51.400
1/8 69-28/2 1970 .	8.200	400	200	6.300	15.100
Henligg. pr. 1/3 1970	4.900	300	-	5.800	11.000
Ialt	57.100	5.000	1.200	83.600	146.900

Efter vores vurdering kort efter oktoberfaldet skulle der være faldet 69.500 m³ bøg + 2.000 m³ i februar, ialt 71.500 m³, og tilsvarende for nåletræ 55.500 + 18.500 = 74.000 m³. Hertil kommer 5.400 m³ eg eller et samlet fald i begge storme på 150.900 m³.

Dette tal stemmer godt – eller endda forbløffende heldigt – med den stedfundne totalopskovning på 146.900 m³, men der er ikke overensstemmelse med den træartsvis fordeling, og grundene hertil er formentlig flere.

For bøgens vedkommende forekom der meget splintret og flækket træ, som måtte efterlades, ligesom en stor mængde toppe samt store og ubrugelige kævler er rådnet op. For nåletræet er tendensen modsat, idet der er væltet en hel del træ yderligere efter oktober 1967 i alle de blottede rande. Endvidere er en adskillelse mellem stormfald og ikke storm-

Fig. 6: Dette er barnemord. (Fot.: C Lotzbeck).

væltet træ vanskeligere jo længere, man kommer frem, især for nåletræet. Mange træer er gået ud i tiden efter stormfaldet, men tages naturligt med, når man ved opskovningen kommer frem til de pågældende afdelinger – dette gælder specielt efter den tørre eftersommer 1969 – og dette kan ikke adskilles. Det samme gælder de smågrupper og enkelttræer af nåletræ, som stormen levnedede, og som er skovet med i det sidste års tid. Forskellen kan også bero på, at vi har vurderet forkert, og det har vi måske også; i al fald må det konstateres, at en nøjagtigere opgørelse af, hvad der er faldet i de to storme, aldrig vil blive klarlagt.

På Holmegaards skovdistrikt var totalfaldet 18.383 m³, der opskovedes således:

	Bøg m ³	Eg m ³	A. løv. m ³	Nål m ³	Ialt m ³
23/2-31/12 1967	1.413	107	189	2.150	3.859
1/1-31/12 1968	3.655	36	261	3.945	7.897
1/1-31/12 1969	3.262	16	283	2.266	5.827
Skovet 1/1-1/4 1970 og henligger pr. 1/4 . . .	600	—	—	200	800
Ialt	8.930	159	733	8.561	18.383

Det totale fald på Gisselfeld og Holmegaard blev således ca. 165.000 m³.

Fig. 7: En ensom majestæt, der nu vil få barkslag.
(Fot.: C. Lotzbeck).

Den aldersklassevise fordeling for februarfaldet var for nåletræ således på Gisselfeld:

	Over- stan- dere m ³	f. 1899 over 67 år m ³	1900- 09 58-67 år m ³	1910- 19 48-57 år m ³	1920- 29 38-47 år m ³	1930- 39 28-37 år m ³	Ialt m ³
23/2-1/8 1967	3.400	2.200	2.300	1.500	2.300	600	12.300
Henlå pr. 1/8 67..	300	500	1.000	1.500	1.200	1.700	6.200
Ialt	3.700	2.700	3.300	3.000	3.500	2.300	18.500

Den nøjagtige adskillelse af hugsten fra de to storme kan ikke opgøres, da februarfaldet ikke var endelig opgjort, før oktoberstormen faldt oven i det ikke opgjorte.

En aldersklassevis fordeling af nåletræet fra begge storme fremgår af nedenstående:

	Over- stan- dere m ³	f. 1899 over 67 år m ³	1900- 09 58-67 år m ³	1910- 19 48-57 år m ³	1920- 29 38-47 år m ³	1930- 39 28-37 år m ³	1940- 49 18-27 år m ³	Ialt m ³
23/2-1/8 1967 . . .	3.400	2.200	2.300	1.500	2.300	600		12.300
1967/68	700	5.200	7.400	7.200	10.000	4.000	100	34.600
1968/69	500	3.700	2.500	3.700	5.300	8.700	200	24.600
1/8 69-28/2 70 . .			100	1.100	1.300	3.500	300	6.300
Henligg. pr. 1/3 70					900	4.400	500	5.800
Ialt	4.600	11.100	12.300	13.500	19.800	21.200	1100	83.600

Af aldersklasserne 1920-29 og ældre, d.v.s. af nåletræ, der i dag er ældre end 40 år findes ingen bevoksninger mere. Der findes nogle få tusinde m³ tilbage som forblæste rande, småholme og enkelttræer samt som indblanding i de ikke stormvæltede ældre bøgebevoksninger.

For bøgens vedkommende ser tallene således ud:

	Over- stan- dere m ³	f. 1850 over 117 år m ³	1850-59 108-117 år m ³	1860-69 98-107 år m ³
23/2 - 1/8 1967	300	200	-	100
1967/68	700	6.300	2.200	4.100
1968/69	500	2.600	1.600	4.100
1/8 1969-28/2 1970	200	1.900	300	800
Henligger pr. 1/3 1970	-	2.000	300	1.000
Ialt	1.700	13.000	4.400	10.100
Vedmasse 1967	1.700	50.000	26.000	34.000
Fald i %	100	25	15	30

Distriktets driftsplan er fra 1958, hvorfor aldersklassernes vedmasser i 1967 ikke kan bestemmes med større nøjagtighed. Med dette forbehold må angivelserne af stormfaldstallene i % inden for aldersklasserne ses. Endvidere må anføres, at det virkelige tab er noget større, idet en hel del træ er splintret og flækket og dermed ubrugeligt og ikke opgjort, og en betydelig del af toppene er rådnet op.

Hvis man vil spørge, hvor stor en procentdel af den samlede bøgemasse, der er faldet i stormen, må svares, at af ovennævnte grunde kendes vedmassen før stormen ikke nøjagtigt, og den stormvæltede masse kan ikke opgives exakt, men skal jeg anføre et tal, bliver det, at der er faldet 25 % af bøgemassen, men selvsagt betydeligt mere af værdien specielt venteværdien.

Den høje procent i aldersklasserne 1890-1909 skyldes til dels et meget stort fald i et højtliggende parti i Hesede og Denderupvænge skove langs amtsvejen Rønnede-Næstved.

Konklusioner

Hvis vi ser tilbage på stormfaldet, var for mig at se det mest ulykkelige, at det indtraf på et tidspunkt, hvor markedet var så ringe, og at store mængder træ skulle sælges i depressionsåret 1968. Et udbud af den størrelse må vel altid

1870-79 88-97 år m ³	1880-89 78-87 år m ³	1890-99 68-77 år m ³	1900-09 58-67 år m ³	1910-19 48-57 år m ³	1920-29 38-47 år m ³	Ialt m ³
–	100	–	–	–	–	700
1.700	1.900	1.300	500	600	100	19.400
400	1.900	9.200	2.800	600	200	23.900
300	1.200	1.100	1.800	400	200	8.200
400	400	300	400	100	–	4.900
2.800	5.500	11.900	5.500	1.700	500	57.100
23.000	21.000	34.000	16.000	11.000	11.000	–
10	25	30	30	15	5	–

trykke markedet, men prisskredet blev uhyggeligt, og jeg tror, afsætningen var gået betydelig bedre – og lettere – hvis det var sket et par år før for slet ikke at tale om et par år senere.

Af lyspunkter må nævnes, at netop den mindre heftige aktivitet i samfundet bevirkede, at det var til at skaffe folk og traktorkraft i tilstrækkelig mængde.

Desuden må nævnes, at stormfaldet bevirkede, at flere savværker og træindustrier blev opført eller moderniseret til gavn også for skovene. Jeg vil gerne her anføre, at der fra savværkernes side er ydet en stor og prisværdig indsats for at hjælpe med afsætningen af træet. Savværkerne har også haft deres store problemer med oparbejdningen og salget af det lagringsskadede træ.

Som en gunstig ting må desuden, som tidligere anført, nævnes, at stormfaldet kom ved en skovningssæsons start og ikke ved dens afslutning, samt at vejrforholdene bevirkede, at lagringsskaderne i skoven blev mindre end ventet.

Det er naturligt, at man bagefter søger at vurdere, hvor man har begået fejl, og hvor der eventuelt har været rigtige dispositioner. Det har ganske vist kun historisk interesse, men af historien kan man selv såvel som eventuelt andre få erfaringerne, derfor dette.

Jeg tror, vi har taget for meget dårligt bøgetræ med i første omgang, dels på grund af travlhed, hvor tilsynet ikke kunne være effektivt, dels lå der ofte dårligt træ i vejen for udkørselen af det gode.

Med hensyn til bøgeoplageringen har der været to overraskende ting. For det første konstateredes på plankelageret på Træ-Tryk lagringsskader, som nedsatte kvaliteten til firkantskæring, og dette var ikke forudset eller ventet. Tværtimod tydede hidtidige erfaringer på, at træet kunne opbevares i al fald to år uden nævneværdig forringelse. Om de konstaterede skader er fremkommet, fordi træet var faldet med løvet på, en art syrefældning, tør jeg ikke sige.

For det andet var lagringsskaderne på det i skoven uopgjorte bøgetræ efter oktoberstormen mindre end ventet og mindre end efter februarstormen, men vi må her erindre, at vejrforholdene var særdeles gunstige i eftersommeren 1968.

Med hensyn til nåletræet er sølagringen gået godt, indtil nu i alt fald. Der er konstateret rødstribethed i enkelte tilfælde, formentlig fra det træ, der kun perifert eller slet ikke har været i berøring med vandet. Fra savværksside er der udtrykt tilfredshed med træet, som er godt at skære, men vi har især erfaring fra eftersommeren og efteråret 1969, som var usædvanlig tørt. Træet er meget vådt og tungt og skal helst skæres i en ikke fugtig periode af hensyn til mugdannelse.

En meget væsentlig ting ved opgørelse af stormfald, er det tempo, hvori denne skal finde sted. Jeg tror i alt fald ikke, at vi har været for langsomme, der var simpelthen ikke lastbilkapacitet til mere, og investering i egne biler for så kort en periode, havde formentlig ikke været lønende.

Det er derimod blevet hævdet, at skovbruget har været for hurtigt til at opskove træet. Lagringsskaderne ved at lade træet ligge uden at røre det en sommer over var jo mindre, end man havde frygtet, og dette gælder både bøg

og gran, og desuden bedredes markedet betydeligt senere hen. Jeg deler kun delvis disse synspunkter. Specielt for vores vedkommende kan det siges, at såfremt vi havde kørt langsommere den første vinter, havde et tilsvarende parti måttet ligge 3 somre over. Det turde jeg ikke have anbefalet i efteråret 1967. Dernæst må vi erkende, at vi var usædvanlig heldige med vejret. Både forår 1968 og 1969 var kølige, og billerne udeblev, og begge eftersomre var unormalt tørre, og blækfarvningen kom ikke. Ved et nyt stormfald kan man risikere, 1) at det vandlagrede bøg holder sig godt, hvis årsagen til misfarvningen er, at træet var for tørt, fordi det faldt med løvet på, 2) at det i skoven oversomrede bliver stærkt lagringsskadet ved blandt andet angreb af biller og blækfarvning, og 3) at markedet ikke bliver bedre.

Hvis jeg må udtale mig lidt flot, vil jeg sige, at hvis jeg en gang i januar måned bliver spurgt, hvad man skal gøre, hvis man lige er blevet stormfaldsramt, vil jeg give følgende orakelsvar: Det ved jeg ganske nøjagtigt – sig mig blot lige først, hvordan vejret bliver til sommer.

Hvad man skal gøre ved nye voldsomme storme, må først og fremmest afhænge af forholdene. Historien gentager sig i så henseende aldrig. Hvis faldet ikke er større, end at man påregner, at markedet nogenlunde kan opsluge det, bør man formentlig køre på med fuld fart, inden lagringsskaderne i skoven opstår. Er der mere end de stedlige værker kan anvende, bør man nok tænke på salg til værker i eventuelt ikke stormfaldsramte egne eller på export, hvis man her kan opnå en acceptabel pris.

At lade nåletræ oversomre – eventuelt en del af sommeren – har mange prøvet og vel i reglen med godt resultat, og bøgetræet turde jeg også godt lade blive liggende i al fald til august og lidt ind i september. Hvad man påregner opskovet herefter, bør man nok fraskære bladbærende grene, hvis det drejer sig om spredte, ikke for vanskeligt tilgængelige fald.

Vandlagring af bøg vil jeg mene kan være en nødvendig, men en sidste udvej, og der skal i al fald en ny katastrofesituation til, for at jeg turde anbefale dette for bøgens vedkommende, og da kun for gode finerebner. Dels på grund af risiko for skader i træet, dels på grund af omkostningerne. Disse er på nuværende tidspunkt ikke opgjort for Vallø sprinklerlager, men de bliver 11 kr. i transport og ca. 9 kr. i lageromkostninger, ialt ca. 20 kr. pr. m³.

For nåletræet er situationen en anden, fordi de indvundne erfaringer tyder på, at træet bevares frisk og godt både i sølager og under sprinkler, men ingen af disse metoder er billige. Den største fordel er, at de fjerner trykket på markedet, når udbuddet af dette træ udskydes. Der skal dog en klækkelig prisstigning til, for at denne foranstaltning er lønnende, og muligheden for export mener jeg bør undersøges til bunds først, hvis man ikke af en eller anden grund har mulighed for en særlig billig lagring.

Vi var så heldige at have søerne, hvor lagringen kunne etableres relativt billigt. Skal man oprette sprinkleranlæg, og hvis man skal betale noget i retning af 20 1968-kr. pr. m³, vente 1 måske 2 år på at få pengene og sælge en vare, der ikke er så let behandlelig som normalt skovet træ, skal der en betydelig prisstigning til, for at det er en god forretning.

Vi har ofte overvejet, hvorfor netop vi skulle rammes så hårdt. Jeg vil tro, grundene hertil er to. For det første havde vi meget træ, og dette i sig selv er en risiko, jo mere man har, jo mere kan man miste. For det andet tror jeg, stormen var ualmindelig hård på vores egn. Stormen var ejendommeligt derved, at den gik højt. Det er særdeles tydeligt, at de højtliggende skove og de højtliggende partier i skovene er hårdest ramt. I Hesede skov var der fladefald i en højtliggende 60-årig egebevoksning, medens en lavere liggende naboafdeling af 35-årig mosegran var betydelig mindre medtaget. Gl. Dyrehave og bevoksningerne i Porsmosen, der begge ligger helt nede ved Susåen er relativt intakte efter stormen. – Gennemgående ligger skovene på højt terræn.

I denne forbindelse forekommer al tale om hugstgrad mig naiv. Når stormen er så stærk, at der er adskillige flade-fald i 50-70-årig bøg og eg og spredte fald ned til de 25-årige bevoksninger, er det underordnet, hvordan de 50-årige gran-bevoksninger er hugget. De falder simpelthen. Et træ kan kun modstå et vist tryk; hvis dette bliver for stort, vælter det uanset afstanden til naboerne.

De skovdyrkningsmæssige erfaringer, stormen gav os, var yderst få, ud over at den viste os, hvor meget man kan miste, når den helt store katastrofe er over en. Ud over stormens kraft, som forbløffede, undrede jeg mig over, hvor godt overstandere, der har stået i mange år, står fast. Det var ejendommeligt efter stormen at færdes i den væltede skov, men at se steder, hvor overstandere havde holdt. Det drejer sig kun om måske 80 m³, og det ene sted var i Everdrup Lund, i forsøgsvæsenets prøveflade i lærk, hvor der stod ca. 40 overstandere over ca. 25-årig bøg. Af disse lærk, der står ubeskyttet på en bakke, faldt kun ca. ¼. Det andet sted var i Nygaards Vænge, afd. 46, hvor 20-30 Douglasoverstandere over ca. 25-årig ædelgran i det store og hele holdt. Disse står ligeledes højt og ret ubeskyttet.

Stormens følgevirkninger for distriktets drift bliver store. Man har indtil stormen hugget både bøg og gran på en måde, der af de fleste vil kaldes svag. Der er ingen grund til nærmere at diskutere hvorfor. Såvel den stærke som den svage hugst har fordele, og disse synspunkter er kendt af alle. Men når man pludselig mister alle ældre aldersklasser af nåletræ, må vi hurtigst muligt få skabt stort træ igen, og hertil er kun een måde, forstærkning af hugstgraden, specielt i de ældste aldersklasser, vi har igen. Disse er ganske vist ofte oprevne og med blottede vestrander, men det er tanken ikke at hugge i bæltter langs disse rande og ikke hugge i nærheden af og særlig øst for hullerne, men i sluttede og beskyttede zoner at hugge så stærkt, man overhovedet tør for at presse stortdimensioneret tømmer frem.

Faldet i bøg er relativt mindre alvorligt. Mange mellemaldrende og ældre bevoksninger er væk, men der er stadig

en del bøg, også ældre, og mange læbevoksninger skal nu realiseres, da der ikke er noget at beskytte mere. En endelig fastsættelse af bøgehugsten kan først fås, når vi i løbet af et par år får lavet en »lynplan«, men jeg vil tro hugstgraden også her må forstærkes i forbindelse med en omdriftsnedsættelse.

Tilplantningsarbejdet vil blive extensivt og med stor planteafstand. Der er fladefald på ca. 300 ha af ca. 1.800 ha bevokset, og både af tidsmæssige og af pengemæssige grunde må vi slække på kvaliteten.

Derimod mener jeg, man ikke bør kuldkaste de gode principper for skovdyrkning, idet man kunne fristes til at sige, at stormen alligevel ødelægger det hele en dag. Den rigtige hugstfølge må stadig opretholdes, og etablering af læbælter stadig finde sted, vel vidende at læbælter ikke kan modstå en katastrofe. Men man kan ikke opbygge og drive et skovbrug med en stormkatastrofe for øje, i så fald er skovdrift umulig, og man har da kun eet at gøre, nemlig at sælge skoven.

Fig. 8: Skoven er nu lukket op for blæst og sol.
(Fot.: C. Lotzbeck).

ERFARINGER MED BEVARELSE AF HEDEAREALER PAA ULBORG STATSSKOVDISTRIKT

Af statsskovrider VAGN JOHANSEN

Der forekommer lyng og dermed hede i det meste af Danmark, men de egentlige store hedeflader har været knyttet til Jylland. – Det er den almindelige antagelse, at det meste af Jylland oprindeligt har været skovdækket. Igennem sten-, bronze- og jernalderen sker forskydninger imellem såvel træarter som selve skovens intensitet, dels naturbestemte og dels påvirket af den tiltagende menneskelige aktivitet. Den dominerende lynghede er kommet gradvis og er målt med tidsafstanden tilbage til blot sidste istid en meget ung forekomst. Nogle århundreder før Kristi fødsel må det antages, at skiftet fra skov til hede stort set omsider er karakteristisk for midt- og vest-Jylland.

Befolkningen gjorde sig i de følgende mange århundreder landet underdanigt, således at man først ødelagde de resterende naturlige skovforekomster og dernæst hederne ved opdyrkning til landbrug og skovbrug. Det første skovbrug på hede påbegyndtes i 1789 på det nuværende Viborg skovdistrikt.

Det blev i løbet af 1800-tallet, der for alvor gik svind i hederne. Omkring midten af århundredet var det en anerkendt samfundsopgave på almen menneskelig basis at forvandle disse unyttige »ørkener« til producerende jord, kulminerende med den vældige indsats fra mange gode mænds side,

hvorimellem først og fremmest må nævnes ST. STEENSEN BLICHER og DALGAS. Resultatet af anstrengelserne udeblev ikke, hederne forsvandt, hvilket blev poetisk og højt besunget af tidens digtere. Naturligvis måtte der før eller siden komme nogle – også gode – mennesker med den modsatte opfattelse, at det gjaldt om, medens tid var, at bevare nogle rester af denne jydsk natur gennem fredning.

Skal man imidlertid have mulighed for at kunne give eftertiden et sandt indtryk af hedernes særlige atmosfære, er det ikke nok at frede nogle klatter hist og her, det bør være så store arealer, at formatet er landskabsfredning. Sådanne er da heldigvis også realiseret. En af lokaliteterne er Ulborg statsskovdistrikt. – Der er her anledning til at tilføje, at statsskovbruget i almindelighed forlængst har haft øjnene åbne for disse landskabsfredninger og har arbejdet aktivt med disse ting ud fra lange erfaringer. Det vil vel næppe være muligt at finde en driftsplan for noget statsskovdistrikt, hvor der ikke allerede for mange år siden er foreskrevet adskillige fredninger i ret stor stil.

Med urfuglereservater omfatter Ulborg distrikt 6.100 ha, hvoraf knapt $\frac{2}{3}$ er bevokset. Den ubevoksede del er i overvejende grad hede, d.v.s. at størrelsesordenen er op mod 2.000 ha spredt udover distriktet med skiftende arealstørrelser.

Det er blevet mere og mere klart, at det ikke er tanken nu at udvide de bevoksede arealer. For de ældre anlagte hedestatsskovdistrikter har den almindelige tankegang været at foretage en temmelig massiv tilplantning med det primære mål at øge landets vedproduktion. Da Ulborg distrikt blev oprettet – som det sidste – i 1942, var tankegangen i nogen grad ændret og vel navnlig på initiativ af daværende skovdirektør POUL LORENZEN, blev det straks besluttet at bevare væsentlige hedearealer her som hede. – Så vidt, så godt. – Der har imidlertid vist sig mange både tekniske og økonomiske vanskeligheder ved at praktisere disse fredninger.

Oprindeligt opfattedes en fredning bogstaveligt, d.v.s. at arealerne skulle lades urørte og i fuldstændig ro. Det har klart vist sig, at en passiv fredning langtfra fører til det ønskede mål. Det nødvendige alternativ er en aktiv fredning. – Professor KAI GRAM, som var meget optaget af disse problemer, udtalte under et besøg her, at en lyngplante ladt i fred og ro kan blive ca. 30 år gammel, hvorimod en plante, der bides, brændes eller klippes, kan blive op til 100 år gammel. Langt de fleste fredningsdeklarationer indeholder standardbestemmelser om f.eks. forbud mod kreaturgræsning. Der er meget, der tyder på, at dette er ganske galt.

Når de store hedearealer, der blev opkøbt til Ulborg distrikt, var så smukke, som de var, og så tilsyneladende urørte, så var de smukke, fordi de ikke var urørte. Hederne har gennem århundreder været intensivt udnyttet og har altså ikke været helt nytteløse. Det er der iøvrigt intet naturskabt, der er. Lyngen er blevet slået og brugt til brændsel, kreaturfoder, tækkemateriale, sengehalm i alkoverne o.s.v. Lyngtørv havde også udstrakt anvendelse. Endvidere husede hederne får, der troligt og adstadigt gnavede lyngskud i sig. Endelig er af forskellige årsager med mellemrum opstået hedebrande, som har en meget gunstig foryngende virkning.

Når opgaven nu er at bevare hederne, så er det særdeles nærliggende at vende tilbage til fordums extensive udnyttelsesmåder suppleret med den øgede tekniske mulighed for indgriben. – Der er dog for mange heders vedkommende en skæmmende og generende faktor, som ikke eksisterede for godt 100 år siden, det er bjergfyrren. Denne hedeskovbrugets pionertræart selvsår sig villigt og rigeligt og er på Ulborg distrikt den i økonomisk henseende største hindring at få elimineret.

De mulige hedebevarende indgreb kan f.eks. rubriceres således: 1) brænding, 2) bidning, klipping eller slåning og 3) jordbundsbehandling. Endelig kan tilføjes gødskning, som er prøvet, men uden større betydning for praksis.

ad 1) Brænding.

Metoden er klassisk og velkendt og har siden foråret 1959 været anvendt på forskellige arealer, overvejende på Vind urflugereservat, hvor ca. 15 % af totalarealet er afbrændt indenfor den sidste halve snes år.

Det er en foryngelseskur med indiskutabel god virkning. Den giver en tæt, kort og smuk lyng på meget kort tid. Tyttebærvegetationen får som følge af sit noget dybere liggende rodsystem et vældigt forspring for lyngen de første år, og et brændt areal kan allerede det 2. år være et ildnende rødt tæppe af tyttebær, som røde nipsenåle i en nålepude. På reservatet har hovedformålet med afbrænding netop været at stimulere bærproduktionen til gavn for urfluglenes fødeforsyning. Bærrene sidder på planterne vinteren igennem i naturens køleskab til rådighed.

Man kan spørge, når nu det er så effektivt og godt at brænde, hvorfor så ikke blot gøre det og lade andre og dyrere muligheder ude af betragtning?

Der viser sig i praksis mangfoldige vanskeligheder. Det er meget begrænsede tidsrum forår og efterår, hvor brænding kan udføres. Om vinteren er det for vådt og om sommeren for det første forbudt og for det andet ganske uforvarsomt af hensyn til yngel af fugle, harer m.v. Der er i virkeligheden kun nogle få uger omkring 1. marts og 1. oktober. De pågældende dage skal det være passende tørt og endvidere passende moderat vind, tilmed ofte ønsket fra et bestemt verdenshjørne.

Der kan gå op til flere år, førend en gunstig brændings-situation foreligger, og det er naturligvis sinkende og tålmodighedskrævende. Dernæst må der ikke være plantage for tæt ved, det er trods alt for farligt, vinden kan vende, det kan blæse op o.s.v. – Det er også hæmmende, at på mange af hederne på Ulborg distrikt er der meget rigelig forekomst af ener, der både kan være 50, 100 og endnu flere år gamle med de ejendommeligste profiler. De brænder særdeles godt

og villigt, men det må dog anses for meget uønsket at lade de smukke enebær i stikken. Det samme gælder for egekrat.

Foreligger brændingsmulighed uden nævnte begrænsninger, kan fremgangsmåden anbefales, også fordi den er billig. Ved brænding skal der til enhver tid være mange mennesker til stede med branddaskere og andre nødvendige redskaber. Men, om der brændes 1 ha eller 100 ha kræver det af sikkerhedsmæssige grunde lige stort opbud og dermed ganske klart, jo større areal, desto billigere pr. ha. – På Ulborg distrikt har Jydske Dragonregiment velvilligt bistået med 50 til 100 soldater ved foretagne afbrændinger.

Ændringerne i vegetationen efter afbrænding har her været fulgt fra sagkyndig botanisk side (KJELD HANSEN: »Studies on the Regeneration of Heath Vegetation after Burning-off«, Botanisk Tidsskrift 1964), hvortil henvises om botaniske detaljer. Det fremgår, at lyngen regenererer både ved nye skud fra gamle planter og ved fremkost af mange nye frøplanter. Jo dybere afbrænding, alt efter overfladens tørhedsgrad, jo mere vil det være frøplanter, der danner den nye vegetation. Der er i lyngfrø en ubegribelig beskeden livsfunktion. De kan ligge i jorden i milliardvis i måske op til 100 år og kun vente på de forandringer, der giver dem spiringsmulighed. – Den smukke og sjældne plante Vaarkobjælde (*Pulsatilla vernalis*) synes heldigvis at overleve godt. – For tyttebærs vedkommende sker regenerationen alene fra gamle planter, hvilket bl.a. giver dem det tidligere nævnte forspring i de første år.

ad 2) Bidning, klipning eller slåning (og rydning af bjergfyr).

Denne behandling kan ske efter naturmetoden, d.v.s. at en passende bestand af får bliver sat ud på hederne eller kunstigt med en form for slåredskab varieret fra le over landbrugsslåmaskine til den såkaldte »Texas«, der tillige kan klare træer på op til 10 cm i diameter og dermed også tjene til fjernelse af bjergfyr.

I efteråret 1959 købtes 20 såkaldte *klitfår*, det er ret små og meget robuste får. Et hedeareal på ca. 35 ha (afd. 121, 122, 123 og 124 i Straasø plantage) omgivet af plantage på de tre sider og af åløb på den fjerde, blev heget med gammelt vildthejn, der bøjedes ned til halv højde. Der opførtes et læ- og foderskur, der tillige havde plads til opbevaring af forråd af hø. Arealet kaldes fårefold nr. 1. – Kort efter blev endnu to arealer indheget og indrettet på henholdsvis 28 ha (afd. 403, fårefold nr. 2) og 32 ha (afd. 400 og 401, fårefold nr. 3). De to sidste folde har en sjælden smuk og rigelig enebærvegetation og er derfor uegnet til afbrænding. Der er således indtil videre ialt indtaget 95 ha hede til afgrævning ved får. Den normale bestand af moderfår har været 25, hvortil kommer to væddere. Der overlever af fødte 35 til 40 lam fra 20 til 30, alt efter vejrliget, eller godt et lam pr. får.

Fåredriften praktiseres på den måde, at avlsbestanden på ca. 25 dyr ca. 1. november sættes i lyngfold, en ny fold hvert år, d.v.s. at de tre folde har fårebestand hvert 3. år. Der går de i det fri hele vinteren, føder lam i begyndelsen af april og kommer ca. 15. maj i sommerfold på normal græsning (landbrugsjord til tidligere ødegård), således at lammene kan blive slagtebrugbare. Der slagtes ca. 15. juli første gang og endnu en gang inden fårene 1. november kommer i vinter-lyngfold. Det fremgår heraf, at fårene bider lyngen i ca. 7 måneder hvert 3. år. I de sidste par måneder inden læmning gives dog tillige noget tilskudsfoder af hensyn til de kommende lam.

Hvis der går for mange får på en hede, vil den som følge af den uundgåelige gødningstilførsel være tilbøjelig til at springe for meget i græs. Dette ses tydeligt i nærheden af foderhusene, der hyppigst frekventeres og hvor heden er blevet til græs. Det er derfor lyngfoldene kun er fårebefolket hvert 3. år. Denne vekslen er dog nok også tilrådelig af sundhedsmæssige grunde.

Sammenligner man lyngen i foldene med urørt lyng

udenfor, mener jeg let at kunne se forskel. Lyngen i foldene er kortere, tættere og frodigere. – Endvidere æder fårene rensdyrlav, som i for tæt dække hindrer lyngfrøene i at få jordkontakt og komme til spiring. Endelig siges det, at enebærfrø skal trædes ned af dyr for at kunne spire med held. – Inden fårene kom i foldene, blev derværende selvsået bjergfyr fjernet manuelt. Siden de nu forløbne 10 år er der meget lidt ny bjergfyr på vej, hvilket skyldes, at de ganske unge planter bliver bidt om foråret, når de sætter bløde nye grønne skud (»lys«). Det dør unge planter af. Derimod røres ældre bjergfyr stort set ikke.

Fårenes gode gerninger kan da resumeres således: holder lyngen frisk, fremmer spiring af lyng- og enebærfrø og holder selvsået ny bjergfyr i ave. Det skal da også nævnes, at dyrene er særdeles smukke og dekorative i omgivelserne, også med et tykt lag rim på ryggen om vinteren. »Et helt bibelsk syn«, som en gæst har udtrykt sig.

Hvad koster fåredriften? Snævert betragtet som fåreavl er driften underskudsgivende. Uldprisen er meget lav og med den extensive drift, bliver det overlevende antal lam ikke så stort som ved rationel fåreavl. Inclusive engangsudgifter som hegn og foderhuse har det gennemsnitlige årlige underskud været af størrelsesordenen 3.000 kr. eller sagt på anden måde: det har kostet godt 30 kr. pr. ha pr. år at bevare en hede i forbedret tilstand ved hjælp af redskabet får. Efter mit skøn er det en acceptabel omkostning, når det betænkes, hvad alene rydning af selvsået bjergfyr (uden direkte lyngpleje) koster, jfr. senere omtale.

I fårefoldene er udlagt prøveflader a 1 m² afmærket med jernrør. På disse er i 1960 og 1961 med støtte fra Carlsbergfonden på professor KAI GRAMS initiativ foretaget omfattende florataellinger. Det var tanken med mellemrum at forny registreringen for eventuelt at konstatere forskydninger arts-mæssigt m.v. Eventuelle resultater foreligger mig bekendt ikke, men det må håbes, at den allerede udførte store arbejdsindsats må blive fulgt op.

En *maskinel klipning* er i ikke for ujævnt terræn mulig med såvel en almindelig slåmaskine som med det i senere år tilkomne traktorredskab »Texas«.

Under sidste verdenskrig skulle statsskovene stille arealer til rådighed til gratis lynghøstning, såfremt landmænd var interesserede. Denne foræring blev målt med nutidens øjne udnyttet for lidt, men blev dog i nogen udstrækning praktiseret og en sådan behandlet flade er den dag i dag i smuk og god tilstand med tæt lyng.

I de senere år er ikke så få ha blevet behandlet med »Texas«. Den er effektiv, og brugen af den havde to samtidige formål, nemlig at vækststimulere lyngen og at bortklippe selvsået bjergfyrr. For så vidt angår lyngen, har resultatene ikke skuffet, men det har vist sig, at nedklippede småfyrr desværre også bliver vækststimulerede, og i løbet af to til fire år kommer de mangefold igen med en flad, stærkt dækkende og ugunstig virkning for lyngen. »Texas« synes desværre at måtte afskrives som bjergfyrrsanerende på hedeblader. – Udgiften har bevæget sig omkring 200 til 400 kr. pr. ha på »Texas«-tilgængelige områder.

Såvidt som erfaringerne rækker idag, synes både den eneste og mest effektive udvej til *fjernelse af selvetableret bjergfyrr* at være menneskelig arbejdskraft med brug af hænder og håndredskaber. Det vil sige, at tilstrækkelig unge planter skal simpelthen trækkes op med rode, og må i større udgaver ryddes med huggert, økse eller motorsav. Det ryddede skrub bør samles og brændes, da en spredt naturlig henvisnen og forrådning, der iøvrigt er både langvarig og uskøn, giver øget omsætning i jordbunden med græs til følge.

Denne menneskelige indsats er igennem årene udført på hundredvis af ha af arbejdsløse, hvilket bevillingsmæssigt ikke belastede distriktet. Siden 1962 har her ikke været beskæftigelsesforanstaltninger, og håbet om sådanne i en nærmere fremtid er svindende. Det kan desværre ses på hederne i vid udstrækning, de er ved at grønnes og dette

lokalt uhyre store problem maser sig indtrængende på med krav om løsning. – Ifjor opnåedes en ekstrabevilling på 15.000 kr. til sligt arbejde, og ud fra disse aktuelle erfaringer supplerende sammenlignet med tidligere tiders indsats, kan det klart siges, at det her på distriktet vil blive en meget kostbar affære, rent bortset fra, at den til rådighed værende arbejdsstyrke ikke er tilstrækkelig, når andre forekommende opgaver i skovbruget skal løses.

Intensiteten af selvsået bjergfyrr varierer en hel del, det kan være svært at give en definition, men foretages efter forholdene her en deling i 3 kategorier f.eks. således: 1) overvejende åben lyng med spredt bjergfyrr, 2) nogenlunde ligelig dækning af lyng og bjergfyrr og 3) omtrent bjergfyrrlukkede heder, så kan udgiften pr. ha til manuel rydning og afbrænding af kvas med runde tal anslås således:

- 1) 600 kr.
- 2) 1.200 »
- 3) 2.400 »

Hvis det nu skønnes, at ca. 1.000 ha idag kalder på bjergfyrr-befriende hjælp medførende en gennemsnitsudgift på 1.200 kr. pr. ha, fremkommer en totaludgift af størrelsesordenen 1.200.000 kr.! – Det er en næsten uoverskuelig tung arbejdsopgave, der er i ventestilling, uanset om mit skøn er + eller $\div$ 50 % forkert (det er det ikke). Fordelt over en 10-årig periode bliver opgaven mere overkommelig, men teoretisk bør enhver selvsået fyrr fjernes, inden den fruktificerer, for at undgå acceleration af ulykkerne. Det tør nok siges, at pleje af fredede heder kan være en tung byrde.

Det spørgsmål har været rejst, om det ikke var muligt at sprøjte med hormonmidler. Forsøg er for nylig iværksat, da alle udveje må afprøves, men på forhånd må jeg nære skepsis. Selvom fyrrerne blev dræbt nogenlunde effektivt, så står de tilbage som hvide grinende skeletter i måske 10 a 20 år, der vil finde en vis nitrifikation sted (græs) og endelig,

hvor meget lyng vil også blive dræbt? Hormonmidler og deres udbringning er heller ikke gratis. I forsøget er brugt dels påsmøring med pensel for at skåne lyngen og dels sprøjtning, der er billigere, men som også rammer lyngen i en vis udstrækning.

For at fylde bægeret må det ikke glemmes, at rydningsopgaven er et Sisyfos-arbejde, der kan gentages hvert 15. til 20. år. Ukrudtsplanten bjergfyr er kommet for at blive og bliver næppe nogensinde udryddet. – På bjergfyrhærgede flader bliver bekæmpelsen af fyrren så væsentlig en opgave, at egentlig pleje af lyngen på mere samaritansk vis træder i baggrunden.

Endnu en udvej skal dog til sidst anføres: der er her en opgave for dem, der gerne vil gøre en god gerning, jeg tænker i første række på spejdere. Et sådant samarbejde er under etablering.

ad 3) Jordbehandling.

Fra gammel tid har det været således, at invasion af lyng i anlagte hedeskovkulturer har voldt umådelige kvaler og udgifter. Det er i og for sig et paradoks, at der hvor lyngen er uønsket, blomstrer den frem, og samtidig er det problemfyldt at bevare den, hvor den ønskes. Spørgsmålet om generende lyng i nykulturer er dog nu af underordnet betydning, når de senere års ændrede kulturteknik i hedeskovbruget praktiseres, hvor kulturerne får en lynstart og lukker over bunden i løbet af få år.

Det er imidlertid nærliggende at slutte, at når man tidligere ved at rode i jorden i forbindelse med kulturanlæg fik rigelig lyng, ja så må vi prøve at rode i jorden igen på flader med stagnerende lyng, d.v.s. pløje eller harve.

Et sådant forsøg er anlagt på Skovbjerg-fladen her i 1960. Der blev foretaget følgende 4 forskellige behandlinger på en flade, hvor den tilbageværende lyng var ret høj og mere eller mindre visnende:

- 1) Knivharvning (tallerkenharve).
- 2) Skrælplojning.
- 3) Fjedertandsharvning.
- 4) Brænding.

Det brændte areal er som venteligt bevokset med tæt, kort og rigelig lyng. Af de øvrige parceller er den knivharvede klart bedst, ikke langt fra at være bedre end det brændte og synes f.eks. således at blomstre rigere. De to parceller med skrælplojning og fjedertandsharvning synes meget lig hinanden og er efterhånden ganske gode med ubetydelig beskeden græsforekomst, og klart meget bedre end tilgrænsende urørt lyng.

Skal man ud fra forsøget, som nu er 10 år gammelt, skønne noget om praktiske virkninger, synes en knivharvning at være stærkt tilrådelig med helt tilfredsstillende regeneration af lyngen. Navnlig på hedearealer med mere græs end ønsket, vil jeg foreslå en knivharvning gennemført. – På arealer, hvor brænding ikke kan realiseres samt på arealer, hvor der ikke er generende bjergfyrføremst, der vil udgiften for en knivharvning antagelig bevæge sig omkring 75 til 100 kr. pr. ha.

Mere som kuriositet end havende praktisk betydning, skal omtales et forsøg med bl.a. *gødskning af lyng* i Hoveddal plantage.

Forsøgsparcerne blev udlagt i foråret 1958 således:

- 1) pr. ha 300 kg fosfor
- 2) » » 100 » kali
- 3) » » 50 » kvælstof
- 4) » » 600 » fosfor
- 5) » » 200 » kali
- 6) » » 100 » kvælstof
- 7) Brændt
- 8) Slået (med le)
- 9) Urørt.

De nævnte gødningsmængder er givet hvert forår til og med 1965, d.v.s. i 8 år, og derefter er arealerne ikke rørt. – Ser man på parcellerne idag, toner følgende karakteristika frem, idet bedømmelsen m.h.t. lynghedekvalitet er gjort ud fra sammenligning med den urørte parcel:

Som generelt konstateret er den brændte parcel bedst, tæt fulgt af den slæede. Af de gødede parceller findes næsten ikke lyng på kvælstofparcellerne, men derimod græs og en meget frodig tyttebærføremkomst på parcel 3) og overvejende kun græs på parcel 6). De fosfor- og kaligødede parceller er nærmest ens – uanset dosering – med god lyng og relativt mange tyttebær samt ganske lidt græs.

Heraf kan sluttet, hvad der ikke på forhånd var en ukendt erfaring, at lyng kan gødskes bort med kvælstof. Dernæst at kvælstof i passende mængde er en oplagt stimulan for tyttebær. Dette rimer godt med brændingsresultaterne, idet det ikke alene er tyttebærrenes bedre beskyttede rodnet, men også den gødningstilførsel der sker gennem forbrændingsasken, der fremmer tyttebærvæksten i de første år efter en afbrænding. Tilførsel af fosfor og kali er ikke skadelig for lyng, men nærmest gavnlig ligesom for tyttebær.

Dermed er så nogenlunde gjort rede for de på Ulborg skovdistrikt foreliggende erfaringer om lynghede. Den fra forfædrene arvede hede, hvoraf nu en del relictliggende forekomster søges bevaret, var ikke et resultat af uberørt natur, men udtryk for en balancetilstand opnået ved menneskets og dets husdyrs extensive brug. – Denne tilsyneladende robuste lyngplante, det har voldt hedeskovbrugere så mange kvaler at bekæmpe, er, når det kommer til stykket, ret sart, når man ønsker den i rendyrket tilstand. Det er f.eks. bekendt, at kørsel med et tungt køretøj på en hede efterlader brune døde striber i lyngen mange år fremover. – Omvendt kan en let vogn fremme lyngspiring, jfr. gamle hjulspor.

Lynghede er blevet en mangelvare og dermed værdsat som en antikvitet, men den forudsætter en passende pisk over nakken for at trives. Det er den gamle historie om at elske og tugte. Så må man for det fremtidige samarbejdes skyld håbe, at de rigtige piske kan findes. Som det fremgår af foranstående, er der en hel del muligheder. Den største vanskelighed på Ulborg er at bekæmpe fjende nr. 1, som er den ikke naturligt hjemmehørende bjergfyr. Det var en højt rost gerning at indføre den, men det vil nu være endnu mere rosværdigt at finde gennemførlige midler til dens likvidation. – Inden naturfredningsinteresserede forlanger fredninger, som absolut kan være særdeles ønskelige, bør det stå klart, at passiv fredning er ingen fredning, og at aktiv fredning koster mange penge i form af vedvarende driftsomkostninger, der langt kan overstige engangs erstatningssummer o.lign., som falder mest i øjnene. Indenfor statsskovbrugets egne mure er der ingen tvivl om, at de nødvendige opgaver efterhånden bliver fulgt op og fortsat løst. Det forstlige personale er uanset uddannelsestrin født til at have både interesse og evne hertil.

Det er pudsigt nok at leve i en tid, hvor der fortsat fra en side uddeles sølvbægre til flittige hedeødelæggere («opdyrkere») samtidig med, at der fra anden side kræves mange sølvdalere for at holde fast på stumperne. At det skulle blive en hedeskovbrugers vanskeligste opgave at dyrke lyng er egentlig en mærkværdig hændelse.

DANSK SKOVFORENING'S EKSTRAORDINÆRE GENERALFORSAMLING

i Århus mandag den 14. september 1970.

Dansk Skovforening afholdt ekstraordinær generalforsamling mandag den 14. september 1970 på hotel Marselis i overværelse af ca. 120 medlemmer.

Formanden, hofjægermester M. BARON SCHAFFALITZKY DE MUCKADELL, bød velkommen og udtalte følgende: »Nogle af os havde frygtet, at der på grund af det beskedne program ville møde meget få, men det er glædeligt, at der er et rimeligt fremmøde, og vi ved også, at der er mange fuldmagter i salen«.

Formanden gik herefter over til punkt 1 på dagsordenen:

Valg af dirigent

idet han foreslog, at man valgte højesteretssagfører BENT JACOBSEN, hvilket blev enstemmigt vedtaget.

Dirigenten takkede for valget og konstaterede, at generalforsamlingen var lovligt indvarslet, hvorefter han gav ordet til formanden under dagsordenens punkt 2:

Valg af 7 medlemmer til bestyrelsen

Formanden udtalte: »Jeg kan glæde alle med, at jeg ikke skal brede mig i lang tid over dagens emne, men jeg har et par kommentarer til indledning.

Dansk Skovforening har nu nået en milepæl i sin 80-årige tilværelse, foreningen har fået nye love, og om lidt ved man, hvem der skal administrere disse love i første omgang. Om denne milepæl nu vil få virkelig betydning afhænger af indsats og resultater i de nærmeste år. Derfor er det selvfølgelig væsentligt, hvem vi om lidt indvælger i

bestyrelsen, men man må glæde sig over, at så mange har villet stille sig til rådighed og dermed er parat til at gøre et arbejde til gavn for skovbruget. Det betyder også, regner jeg med, at Dansk Skovforening blandt kandidaterne – både dem, der vælges og dem, der ikke vælges – fremtidig kan forvente initiativ og positiv kritik, og det må man forresten håbe for hele medlemskredsen. Jeg regner altså med, at de af os, der ikke vælges, med godt humør er parat igen næste gang. Jeg tror nemlig, at man må regne med, at de færreste kan og vil arbejde i en meget lang periode i foreningens frontlinie. Det er vanskeligt for mange at få tid, og det kan også knibe med lyst.

Man må nok derfor tænke sig noget hurtigere personskifter, end man i gamle dage har været vant til. Men vi skal bruge nogle, der er villige til at træde til i hvert fald i korte perioder.

Resterne af den gamle bestyrelse har holdt et møde for en uge siden for at studere den kandidatliste, som på det tidspunkt var kendt. Det er efter lovene bestyrelsens pligt at fremsætte forslag, hvis der er for få, og at sørge for en liste, der giver chance for alle landsdele og for skovejere og andre medlemmer. Allerede på det tidspunkt var listen imidlertid så fyldig og alsidig, at bestyrelsen ikke som helhed foreslog noget mere. Listen er imidlertid senere suppleret og bliver det endda igen. Bestyrelsen som sådan har heller ikke ønsket at anbefale bestemte kandidater, men at lade de frie kræfter virke.

I det netop udsendte nr. af Skoven-Nyt har bestyrelsen dog henstillet til medlemmerne at tænke på en retfærdig fordeling til landsdelene og gjort opmærksom på, at bestyrelsens faste stok for tiden rummer to jyder fra Hedeselskab og Småskove og 1 sjællænder fra handelsudvalget. Repræsentanten for undervisning og forsøg vælges først af den ny bestyrelse, men man må vel forvente en »slider af stenbroen« på denne post.

Det vigtigste er imidlertid ikke landsfordelingen, men

personerne, og med den foreliggende liste er der ingen grund til at være nervøs.

Den gamle bestyrelse ser derfor med fortrøstning på valgene, hvadenten disse vil give en kraftig fornyelse eller en vis kontinuitet.

Dirigenten henviste til den omdelte liste over kandidater til bestyrelsen og efterlyste yderligere forslag.

Hofjægermester E. TILLISCH ønskede greve PREBEN AHLEFELDT-LAURVIG, Tranekær, opstillet og meddelte, at dennes samtykke var indhentet.

Dirigenten konstaterede herefter at listen rummede følgende navne:

	stemmer
Greve Preben Ahlefeldt-Laurvig	(83)
Godsejer G. Berner	(195 valgt)
Skovrider F. Biilmann	(195 valgt)
Godsejer A. Hastrup	(119)
Lensgreve K. Holstein-Ledreborg	(105)
Skovejer H. Kiildsen	(156 valgt)
Lensgreve Adam W. Knuth	(126)
Godsejer V. Bruun de Neergaard	(148 valgt)
Skovrider H. C. Nissen	(154 valgt)
Skovrider Tage Ogstrup	(58)
Civilingeniør K. Carsten Pedersen	(143)
Baron M. Schaffalitzky de Muckadell	(326 valgt)
Statsskovrider A. Tage-Jensen	(225 valgt)
Skovrider H. Staun	(138)

Efter afstemningen, der foregik hemmeligt, meddelte dirigenten navnene på de valgte kandidater, som det fremgår af ovenstående liste (meddelt i parantes).

Dirigenten efterlyste indlæg under dagsordenens sidste punkt 3:

Eventuelt

Skovrider, Dr. agro. KJELD LADEFOGED gav en grundig orientering om Århus Kommunes Skovdistrikt og om eftermiddagens ekskursion.

Kammerherre, greve A. AHLEFELDT-LAURVIG-LEHN spurgte, om det ikke var muligt for handelskontoret at afregne momsbeløbet samtidig med det øvrige beløb.

AA. MARCUS PEDERSEN svarede, at man var klar over, at mange ønskede dette. For handelskontoret var det et likviditetsspørgsmål, man ville dog snarest muligt gå over til at udbetale det hele samtidigt. Man måtte dog i denne forbindelse regne med, at handelskontoret kunne blive nødt til at betale noget senere, end det er praksis i øjeblikket.

Dirigenten erklærede herefter generalforsamlingen for hævet.

Referat godkendt.

Som dirigent
Bent Jacobsen

Som formand for Dansk Skovforening
M. Schaffalitzky de Muckadell

Analyse af stemmeafgivelsen

Ved en analyse foretaget i sekretariatet dagen efter generalforsamlingen har man fundet frem til følgende fordelingstal:

Det totale antal afgivne stemmer var 334.

83 procent tilhørte skovejere og 17 procent personlige medlemmer.

Procentuelt fordelte stemmerne sig således til de enkelte landsdele:

Øst for Storebælt:	41 procent
Fyn	21 procent
Jylland	38 procent
	<hr/>
	100 procent

Foreningens medlemmer har tilsammen ca. 800 stemmer.

Dansk Skovforenings bestyrelse (14. september 1970)

Godsejer, dr. agro. baron M. Schaffalitzky de Muckadell, Brobygaard (formand).

Godsejer G. Berner, Holstenshuus.

Skovrider F. Biilmann, Rathlousdal.

Godsejer V. Bruun de Neergaard, Skjoldenæsholm.

Hofjægermester, skovrider I. Estrup, Kongsdal.

Professor N. K. Hermansen.

Skovejer Hans Kiildsen, Trend Storskov.

Gårdejer E. Kristensen, De samvirkende danske Småskovforeninger.

Skovrider H. C. Nissen, Bregentved.

Skovrider B. Steenstrup, Det danske Hedeselskab.

Statsskovrider A. Tage-Jensen, Jægersborg Dyrehave.

HR SKOVRIDER
F H AASKOV
GRINDSTED
265

SKOVVÆRKTØJ

4681 Herfølge

03 67 43 31

Forstgeräte,

Forest tools & Instruments

Import & Export

— altid først med det sidste